

2. Бжезинський З. Велика шахівниця [Електронний ресурс]: <http://westukr.itgo.com/shah.html>.

3. Bieleń S. Państwa buforowe w stosunkach międzynarodowych. Stosunki międzynarodowe. T.17. 2021. S. 9–19.

4. Knudsen O. F. Eastern Europe: The Buffer of Cordon Sanitaire / Chay J., Ross T. E. (ed.). Buffer States in World Politics. Boulder, 2020. S. 87–109.

5. Spykman N. J., Geographic Objectives in Foreign Policy Spykman N. J., Rollins A. A. // The American Political Science Review, 1939. T. 32.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-76>

**ON THE ISSUE OF LIMITING THE INTERNATIONAL LEGAL
PERSONALITY OF THE RUSSIAN FEDERATION AS A RESULT
OF ARMED AGGRESSION AGAINST UKRAINE**

**ДО ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ
ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ВНАСЛІДОК
ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ**

Servatiuk L. V. Серватюк Л. В

*Candidate of Legal Sciences, Associate
Professor, Associate Professor at the
Department of General Legal Disciplines
National Academy of the Security
Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін
Національної академії
Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

Tronts V. M. Тронц В. М.

*Senior Lecturer at the Department of
General Legal Disciplines
National Academy of the Security
Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

*старший викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Національної академії
Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

Міжнародна правосуб'єктність – це міжнародно-правова категорія, що є якісною характеристикою суб'єкта міжнародного права, розглядається як сукупність елементів: правоздатність, дієздатність та деліктоздатність [1, с. 51].

Держави, незалежно від їх розміру, економічної чи військової потужності, мають однакові міжнародні права та обов'язки. Не зважаючи на те, що подібне положення повністю відповідає основним

принципам міжнародного права, перш за все принципу суверенної рівності держав, воно і досі остаточно не реалізоване. Найважливіші рішення з питань колективної безпеки в системі ООН приймаються РБ ООН. До її складу входять п'ять постійних членів з правом вето (США, Росія, Великобританія, Франція, Китай) та десять непостійних членів без права вето. Інші держави практично усунуті від процесу прийняття рішень РБ ООН та обмежені в праві (на своїх умовах) мирного врегулювання спору, відновлення порушеного права або принципів Статуту ООН, припинення збройної агресії та вироблення механізмів завершення розпочатого збройного конфлікту.

З моменту анексії Криму та початку війни на Донбасі у 2014 році Україна намагається відновити свою територіальну цілісність та захистити права людини в Криму та від наслідків збройної агресії росії. До початку повномасштабної збройної агресії діяльність ООН в Україні здебільшого зводилась до гуманітарного реагування та допомоги з подолання наслідків агресії. З 2014 року Україна отримала через систему ООН більше \$700 млн, які були спрямовані на допомогу внутрішньо переміщеним особам та проєкти розвитку [2].

З 2014 року під егідою ООН діє моніторингова місія ООН з прав людини, яка зафіксувала велику кількість порушень прав людини на сході України та в окупованому Криму, які й складуть доказову базу злочинів росії в Україні.

Політична рішучість ООН обмежилась прийняттям певних резолюцій Генеральною асамблеєю ООН (засудження російської агресії в Україні та анексію Криму, про територіальну цілісність України, права людини в Криму, мілітаризацію півострова тощо), які мають рекомендаційний характер.

Всі інші, більш рішучі, військові заходи ООН й спроби притягнути росію до відповідальності у формі санкцій, в межах Статуту ООН, з метою відновлення миру в Україні були заблоковані, шляхом використання нею права вето, в РБ ООН. Зокрема, спроба введення миротворчого контингенту ООН на Донбас та обов'язкова до виконання резолюція РБ ООН про негайне припинення повномасштабного вторгнення в Україну були поховані через вето росії [3]. Нажаль Україна не може анонсувати розгляд таких питань на сесії ГА ООН, адже саме РБ ООН – постійно діючий орган ООН, відповідальний за підтримку миру й безпеки у світі [4]. Також Статут ООН не передбачає процедури позбавлення права вето й виключення постійного члена РБ ООН з її складу, адже його створювали країни-переможниці у Другій світовій війні (постійні члени РБ ООН).

Війна росії проти України засвідчила не спроможність ООН ні запобігти збройній агресії, ні зупинити державу-агресора. Роботу організації, створеної для забезпечення миру і безпеки, паралізує

держава, яка, за словами президента Зеленського, перетворила право вето в РБ ООН на право смерті [2].

Також практика показала не ефективність та недосконалість інституту міжнародно-правової відповідальності, а санкції є не ефективними для відновлення міжнародного правопорядку і не можуть змусити суб'єктів міжнародного права дотримуватись основних принципів міжнародного права. Саме тому Україна, разом з демократичними державами світу, змушені шукати інші, більш дієві, заходи впливу на росію.

Аналіз практики застосування норм інституту відповідальності у міжнародному праві дає змогу зробити висновок, що на держави значний вплив має саме політична (не матеріальна) форма відповідальності. Одним з дієвих механізмів впливу на росію може стати обмеження її міжнародної правоздатності, а саме: право виступати на міжнародній арені від свого імені, право вступати у відносини з іншими суб'єктами міжнародного права і бути членом провідних міжнародних організацій, право брати участь у створенні універсальних норм міжнародного права, а також визнання ООН росії державою-агресором й державою – спонсором тероризму.

Україна разом з міжнародними партнерами відпрацьовують певні механізми щодо обмеження міжнародної правосуб'єктності росії. Першим і одним з основних завдань – позбавлення росії членства в ООН і права вето в РБ ООН. Таких шляхів є декілька, зокрема стаття 27.3 Статуту ООН закріплює, що постійний член РБ ООН, який є стороною спору, повинен утримуватись від голосувань щодо питань, які стосуються цього спору. Тобто ця норма відкриває шлях до позбавлення росії права голосу в питаннях, пов'язаних із війною в Україні при умові виконання таких застережень щодо самої процедури: 1) чи не будуть інші постійні члени РБ ООН проти такого прецеденту й 2) як юридично довести, що росія є стороною спору з Україною. За 76 років існування ООН дана норма вже застосовувалась. Останній випадок відмови країни від голосування відповідно до статті 27.3 був у 1960 році, але тривале незастосування не означає неможливість повернення до такої практики. Головне, щоб на це була політична воля [2].

Щодо другого застереження, на сьогодні, України має декілька аргументів, якими вона може обґрунтувати наявність «спору». З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України ГА ООН в березні 2002 року прийняла резолюцію про агресію проти України містить чітке формулювання про те, що РФ здійснила «агресію» проти України і обидві країни є сторонами «конфлікту» [5].

Другим аргументом є розгляд Міжнародним судом ООН два позови України проти Росії. По першому з них від 2017 року суд вже встановив свою юрисдикцію щодо розгляду справи. Тобто суд визнав існування

спору і що росія є однією із сторін спору. Також керуючись статтею 96 Статуту ООН Україна може ініціювати звернення ГА ООН до Міжнародного Суду ООН щодо надання консультативного висновку чи є росія стороною конфлікту та чи можна застосувати щодо неї положення статті 27.3 Статуту ООН.

Іншою потенційною можливістю позбавлення членства росії в ООН є доведення відсутності правового рішення ГА ООН щодо правонаступництва росії після розпаду ССРСР. За загальною процедурою нові країни, що з'явилися після розпаду більшої країни на кілька нових або після злиття кількох країн в одну, вступали в ООН, шляхом голосування держав-членів в ГА ООН [4]. Україна і в цьому випадку має право ініціювати резолюцію ГА ООН з проханням до Міжнародного суду ООН розглянути питання правонаступництва росії та надати роз'яснення щодо того, чи законно росія перебуває у РБ ООН. Однак необхідно врахувати й ризики – у разі виключення росії з РБ ООН постає питання щодо чинності рішень та резолюцій РБ ООН, за які голосувала росія.

На визнання акту агресії проти України з боку рф як держави-терориста спрямовано й Закон України «Про заборону пропаганди російського неонацистського тоталітарного режиму, акту агресії проти України з боку рф як держави-терориста, символіки, яка використовується збройними та іншими воєнними формуваннями рф у війні проти України» від 14 квітня 2022 року. Також 3 травня 2022 року Верховна Рада України підтримала звернення до Палати представників та Сенату Конгресу США щодо визнання росії державою – спонсором тероризму. Таке визнання США та іншими провідними державами значно розширює важелі впливу на росію, а саме: по-перше процес вилучення держави з переліку терористичних є ще складнішим, аніж її включення. З «чорного списку» росію зможуть виключити лише разом із поваленням путинського режиму; по-друге, такий статус уможливило санкції і щодо тих країн та індивідів, які сприяють її протиправній діяльності. Санкції зможуть застосовувати не лише на Білорусь та КНР, але, й наприклад, Сербію, через територію якої може здійснюватися транспортування китайських комплектуючих для ВПК рф; по-третє в подальшому буде мати значний вплив на позицію Міжнародного суду ООН і, відповідно, на його рішення у справі Україна проти Росії [6, 7] і по-четверте – сприятиме національному судочинству в контексті конфіскації заморожених активів рф та її фізичних і юридичних осіб з посиланням на Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму та на Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму FATF, які передбачають, що «держави повинні вжити заходи, подібні до тих, що викладені у Віденській конвенції, Палермській конвенції та Конвенції про заборону фінансування тероризму, включаючи законодавчі заходи, щоб

дозволити їхнім компетентним органам заморожувати чи вилучати та конфіскувати: (с) майно, яке є доходом, використане або призначене для фінансування тероризму, терористичних актів або терористичних організацій» [8].

Література:

1. Буткевич В.Г. Міжнародне право. Основи теорії: підручник / В.Г. Буткевич, В.В. Мицик, О.В. Задорожній; за ред. В.Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2002. – С. 304.

2. Три способи врятувати ООН: як позбавити РФ права вето у Раді безпеки. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/3/7140507> (дата звернення 20.07.2022 р.).

3. Росія використала право постійного члена Радбезу – вето в ООН резолюцію про агресію проти України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rosija-rada-bezpeky-oon-ukrajina-veto/31724315.html> (дата звернення 20.07.2022 р.).

4. Статут Організації об'єднаних націй: Статут ООН від 26.06.1945 р. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 #Text (дата звернення 20.07.2022 р.).

5. Текст рішення ООН про агресію РФ проти України. Коментований переклад. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/2/7135100/> (дата звернення 21.07.2022 р.).

6. Про боротьбу з фінансуванням тероризму: Міжнародна конвенція // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518 #Text (дата звернення 21.07.2022 р.).

7. Про ліквідацію всіх форм расової дискримінації: Міжнародна конвенція // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text (дата звернення 21.07.2022 р.).

8. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму FATF. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835_001#Text (дата звернення 21.07.2022 р.).